

PROJEKTBEKRIVELSE:

UNIVERSITETSUDDANNELSERS
ARBEJDSMARKEDSRELEVANS
I ET POLICY-ANTROPOLOGISK PERSPEKTIV

MIRIAM MADSEN
11.999 TEGN

INDLEDNING

'Arbejdsmarkedsrelevans' er et fænomen, som aktuelt udgør et væsentligt afsæt for dansk uddannelsespolitik, og som dermed også har stor relevans for uddannelsesforskningen. Projektet udforsker konstruktionen af den arbejdsmarkedsorienterede uddannelsespolitik nærmere igennem en undersøgelse dels af det politiske felts forestillinger om uddannelsers arbejdsmarkedsrelevans og om hvordan denne relevans styrkes, og dels af universiteternes praksis i forhold til at styrke uddannelsernes arbejdsmarkedsrelevans.

Den aktuelle internationale forskning på området afsæt i begrebet 'employability'. Et ofte anvendt perspektiv på dette begreb fokuserer på, at det er individets ansvar at investere i sin egen 'arbejdsmarkedsrelevans' eller 'employability', mens samfundet har ansvar for at tilbyde uddannelsesmuligheder, hvor individet kan foretage denne investering (Brown 2001: 7; Tomlinson 2012: 414).

Der findes dog også studier, som fokuserer på manglende 'employability' som et 'mismatch' imellem uddannelser og arbejdsmarkedsbehov og viser, hvordan arbejdsmarkedet typisk efterspørger anvendelsesorienteret viden, mens universiteterne fokuserer på akademiske kompetencer (Tomlinson 2012: 412).

Et dansk eksempel på denne type forskning i 'arbejdsmarkedsrelevans' er Sarauws analyser af henholdsvis 'fordistiske' opfattelser af relationen imellem uddannelse og arbejdsmarked, som opfatter uddannelse som målrettet en bestemt jobfunktion, og 'post-fordistiske' opfattelser, som opfatter uddannelse som tilegnelse af bredere kompetencer, der kan anvendes i forskellige kontekster (Sarauw 2011: 81). Den aktuelle uddannelsespolitik trækker ved første øjekast især på den 'fordistiske' forståelse af sammenhæng imellem uddannelse og arbejdsmarked og idealiserer dermed anvendelsesorienteret viden, hvilket truer universitetsuddannelsernes akademiske orientering.

Mens den *individorienterede* begrebsbrug af 'arbejdsmarkedsrelevans' er velundersøgt, også i dansk kontekst (Nielsen 2010: 155 samt Madsen 2015), fokuserer dette projekt på den begrebsbrug, som tager afsæt i opfattelsen af 'match' / 'mismatch' imellem arbejdsmarkedsbehov og *uddannelse*. I forlængelse af denne forståelse af 'arbejdsmarkedsrelevans' bliver det interessant at undersøge, hvad den betyder for udviklingen af de videregående uddannelser og deres akademiske orientering.

PROBLEMFORMULERING

1) Hvordan konstrueres fænomenet 'uddannelsers arbejdsmarkedsrelevans' og forestillinger om, hvordan 'match' imellem arbejdsmarkedsbehov og uddannelse styrkes, i den aktuelle uddannelsespolitik?

2) Hvordan indgår overvejelser om 'arbejdsmarkedsrelevans' og 'arbejdsmarkedsbehov' i uddannelsesudviklingen på universitetsuddannelserne? Hvad sker der med universitetsuddannelsernes akademiske orientering i arbejdet med at styrke deres arbejdsmarkedsrelevans?

POLICY-ANTROPOLOGISK TILGANG

Min undersøgelse er inspireret af policy-antropologien (Shore & Wright 1997; 2011). Policy-antropologien udforsker, hvordan policy opererer i forskellige kontekster, og udfordrer dermed den traditionelle implementeringsforestilling om policy som et teknisk og rationelt instrument, der skaber ændringer 'nedad' i systemet (Shore & Wright 1997: 4-5, 14; 2011: 12). Selvom policy kan genkendes og fremstår ens på tværs af kontekster, hævder policy-antropologien at policy *skifter betydning*, når den bevæger sig ind i en anden kontekst. Policy-analysen handler i et policy-antropologisk perspektiv om at undersøge betydning (Shore & Wright 2011: 5-6).

Jeg er særligt inspireret af Latours begreb om *translation*, som er relevant i denne sammenhæng, fordi det kan bruges til at iagttage proces (Latour 2005: 131-133). Translationsbegrebet indebærer, at et givet objekt (fx en policy eller et 'arbejdsmarkedsbehov') ikke transporteres uændret fra en lokation til en anden, men at det transformeres undervejs i denne proces og således bliver muligt for det at koble eller *associer*e til andre objekter/subjekter (Nielsen 2011). Fænomenet ændrer altså karakter i denne proces. Translationer kan også beskrives ved hjælp af begrebet *form*. Aktører formes og former hinanden, når de associeres, hvorved transformationerne kan iagttages igennem studiet af form (Latour 2005: 262).

UNDERSØGELSENS GENSTANDSFELT

I forbindelse med at 'relevans' er blevet et centralt kriterium for akkreditering af videregående uddannelser, skal universiteterne dokumentere deres praksis omkring at sikre, at "uddannelserne afspejler arbejdsmarkedets behov", at aftagere og dimittender "løbende og systematisk inddrages i dialog om uddannelserne" og at "dimittendernes beskæftigelsessituation og udviklingen på det danske arbejdsmarked løbende monitoreres" med henblik på uddannelsesudvikling (Folketinget 2015b). Mit genstandsfelt afgrænser sig til policy om, hvordan uddannelsers 'relevans' styrkes via dialog med aftagere og dimittender samt inddragelse af beskæftigelsestal i uddannelsesudvikling – eller med andre ord policy knyttet til akkrediteringsbekendtgørelsens operationalisering af fænomenet 'relevans'.

Universiteterne har siden 2007 været forpligtet til at nedsætte 'aftagerpaneler' (Folketinget 2015a). Danmarks Akkrediteringsinstitution peger dog eksempelvis i akkrediteringsrapporten fra Syddansk Universitet på, at studienævnene ofte ikke behandler aftagerpanelernes input eller specifikt drøfter beskæftigelsestal på uddannelser med særligt problematiske tal (Danmarks Akkrediteringsinstitution 2014: 64 ff). Desuden opleves det som svært at etablere konkret

uddannelsesudvikling på baggrund af anbefalinger fra aftagerpanelet ifølge tænketanken DEAs undersøgelse af universiteternes arbejde med aftagerpaneler (DEA 2014: 9). Noget tyder altså på, at policy om hvordan uddannelsers relevans styrkes er problematisk at gennemføre i praksis.

Denne policy er udvalgt, fordi den relaterer 'arbejdsmarkedsrelevans' til uddannelsesudvikling og dermed skriver sig ind i uddannelseskonteksten. Mens undersøgelsens del 1 analyserer denne policy i den politiske kontekst, beskæftiger undersøgelsens del 2 sig med, hvordan denne policy opererer og får betydning i en uddannelseskontekst. I undersøgelsens del 1 fokuseres der med andre ord på, hvordan 'arbejdsmarkedsrelevans' tænkes i politik, og i del 2 fokuseres der på, hvordan 'arbejdsmarkedsrelevans' gøres i praksis. Tilsammen vil undersøgelsen indfange den translation, der sker af policy i dets bevægelse igennem kontekster. Det er i mødet mellem undersøgelsens to dele, der etableres interessant viden om, hvordan den arbejdsmarkedsorienterede uddannelsespolitik omsættes.

UNDERSØGELSENS DEL 1

Projektet vil for det første undersøge konstruktionen af 'uddannelsers arbejdsmarkedsrelevans' og forestillinger om styrkelse af denne i den politiske kontekst. Undersøgelsens del 1 vil omfatte en bred læsning af nationale policy-dokumenter, som falder indenfor det ovenfor beskrevne genstandsfelt. Konkret medtages rapporter, statistikker, presseindlæg, folketingsdebatter, bekendtgørelser, vejledninger og lignende fra 2007, hvor uddannelsernes dialog med aftagere blev indført ved lov, og frem.

Den første brede læsning skal danne udgangspunkt for en udvælgelse af dokumenter til diskursanalyse med henblik på at besvare problemformuleringens første sæt spørgsmål. Analysen vil fokusere på viften af konstruktioner i materialet samt på, hvilke konstruktioner der er dominerende i materialet.

Analysens begrebsapparat vil trække på Laclau & Mouffes udvikling af diskursteorien med fokus på begreberne *knudepunkt*, *ækvivalens*, *differens* og *antagonisme*, som kan bruges til at bestemme afstand/tæthed og sammenhænge/modsætninger imellem forskellige betydninger (Laclau & Mouffe 2002: 62-64 samt 80-84; Jensen & Hansen 2002: 22; Laclau 2002: 137). Diskursanalysen vil udgøre det konkrete redskab til at begribe de *betydningskonstruktioner*, *associationer* og den *form*, som policy om 'uddannelses arbejdsmarkedsrelevans' antager i den politiske kontekst indenfor det afgrænsede genstandsfelt.

UNDERSØGELSENS DEL 2

Projektets anden del undersøger, hvordan forestillinger om arbejdsmarkedsrelevans samt udsagn fra aftagere, dimittender og beskæftigelsestal i konkret praksis inddrages i uddannelsesudviklingen

– eller med andre ord hvordan policy om styrkelse af uddannelsernes relevans *forstås* og *gøres* i praksis.

Undersøgelsens del 2 udformes som en etnografisk undersøgelse af tre humanistiske uddannelsesmiljøer fra tre forskellige universiteter. De tre uddannelsesmiljøer udvælges så det sikres, at der på de pågældende steder vil finde uddannelsesudvikling sted i løbet af feltarbejdet. Konkret forventes det empiriske materiale at bestå af observationer fra møder i aftagerpaneler og studienævn inklusiv samtaler med medlemmer og koordinatore af aftagerpaneler, studienævn og ledelse. Observationsmateriale vil danne udgangspunkt for en materialitetsanalyse af, hvordan 'uddannelsers relevans' produceres og kobles til bestemte dokumenter, praksisser og mennesker – hvordan 'relevans' *gøres* i humanistiske uddannelsesmiljøers praksis og hvilken form, den antager.

Undersøgelsens del 2 omfatter desuden en diskursanalyse af lokale studieordninger fra de udvalgte uddannelsesmiljøer med henblik på at undersøge forandringer i uddannelsernes akademiske orientering i forbindelse med uddannelsesudvikling siden indførelsen af aftagerdialog i 2007. Denne diskursanalyse trækker på samme analysebegreber som undersøgelsens del 1.

Undersøgelsens del 2 afgrænser sig til humanistiske uddannelser. Dette valg er truffet med henblik på at undersøge de uddannelsesmiljøer, som umiddelbart har de største udfordringer med indarbejdelse af arbejdsmarkedsbehov i uddannelsesudviklingen – baseret på humanioras udkældte position i relation til 'arbejdsmarkedsrelevans' (Nielsen 2014; Produktivitetskommissionen 2013; Kvalitetsudvalget 2014).

Personnavne vil af etiske hensyn blive anonymiseret.

PROJEKTETS BIDRAG OG RELEVANS

Danske Universiteter har både alene og i samarbejde med DI udarbejdet guides om etablering af aftagerpaneler, ligesom tænketanken DEA har udarbejdet en undersøgelse med anbefalinger til arbejdet med aftagerpaneler (Dansk Industri m.fl. 2008; Danske Universiteter 2011; DEA 2014). Der eksisterer endnu ingen *forskning* i universiteternes aftagerdialog og systematiske arbejde med at styrke uddannelsernes relevans.

Projektet bidrager med en form for evaluering af policy om uddannelsers relevans og om, hvordan relevansen styrkes. Dermed kan projektets viden byde ind i aktuelle uddannelsespolitiske drøftelser af universitetsuddannelsernes funktion i samfundet, samt drøftelser af konkrete policies. Projektet kan desuden bidrage til en kvalificering af fremtidigt arbejde med 'relevans' i uddannelsesudviklingen.

Projektet placerer sig i det policy-antropologiske og universitetspædagogiske felt, og kan derfor både knyttes til universitetspædagogiske forskningsmiljøer (eksempelvis CUDIM, Aarhus

Universitet) og policy-antropologiske forskningsmiljøer (eksempelvis miljøet omkring det tidligere forskningsprogram EPOKE, Aarhus Universitet).

FORELØBIG ARBEJDSPLAN

1. semester:

- Ca. 15 ECTS ph.d.-kurser
- Etablering af aftaler om feltarbejde
- Arbejde med teori og metode

2. semester:

- Feltarbejde
- Analyse – undersøgelsens del 1

3. semester:

- Afslutning af feltarbejde
- Begyndende analyse – undersøgelsens del 2
- Formidlingsforpligtelse (første halvdel)

4. semester:

- Ca. 15 ECTS ph.d.-kurser
- Formidlingsforpligtelse (anden halvdel)

5. semester:

- Udlandsophold med fokus på ANT-inspireret materialitetsanalyse (eksempelvis hos Tara Fenwick, Professor of Education, School of Applied Social Science and Education, University of Stirling) eller policy-antropologi (eksempelvis hos Cris Shore, Professor of Social Anthropology, School of Social Sciences, University of Auckland)
- Analyse – undersøgelsens del 2
- Skriveproces

6. semester:

- Færdiggørelse af manuskript
- Udarbejdelse af videnskabelige artikler

LITTERATURLISTE

Brown, P. (2001): "Skill Formation in the Twenty-First Century", i Brown, P., Green, A. & Lauder, H. (red.): *"High Skills"*. Oxford University Press.

Danmarks Akkrediteringsinstitution (2014): *"Akkrediteringsrapport. Syddansk Universitet. Institutionsakkreditering"*. http://akkrediteringsraadet.dk/wp-content/uploads/afgoerelser/Afg%C3%B8relsesbrev-og-rapport-SDU-institutionsakkreditering-2014_k.pdf (besøgt 26. juli 2015).

Dansk Industri m.fl. (2008): *"Aftagerpaneler på universiteterne, samarbejde med virksomhederne om uddannelserne"*. Dansk Industri, København.

Danske Universiteter (2011): *"Aftagerpaneler"*. http://www.dkuni.dk/Politik/~media/Files/Publikationer/Aftagerpaneler_endelig.ashx (besøgt 13. august 2015).

DEA (2014): *"Gevinst eller gummistempel? En inspirationsguide til universiteternes arbejde med aftagerpaneler"*. http://www.dea.nu/sites/dea.nu/files/Gevinst%20eller%20gummistempel_0.pdf (besøgt 13. august 2015).

Folketinget (2015a): *"Bekendtgørelse af lov om universiteter (universitetsloven)"*. LBK nr. 261 af 18/03/2015. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=168797> (besøgt 13. august 2015).

Folketinget (2015b): *"Bekendtgørelse om akkreditering af videregående uddannelsesinstitutioner og godkendelse af videregående uddannelser"*. BEK nr. 852 af 23/07/2015". <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=173211> (besøgt 13. august 2015).

Jensen, C. & Hansen, A. D. (2002): "Diskursteori, radikalt og pluralt demokrati – en introduktion til Laclau & Mouffe" i Jensen, C. & Hansen, A. D. (red.): "Det radikale demokrati – diskursteoriens politiske perspektiv". Roskilde Universitetsforlag.

Laclau, E. (2002): "Hvorfor betyder tomme udtryk noget i politik" i Jensen, C. & Hansen, A. D. (red.): *"Det radikale demokrati – diskursteoriens politiske perspektiv"*. Roskilde Universitetsforlag.

Laclau, E. & Mouffe, C. (2002): "Hinsides det sociales positivitet" i Jensen, C. & Hansen, A. D. (red.): *"Det radikale demokrati – diskursteoriens politiske perspektiv"*. Roskilde Universitetsforlag.

Latour, B. (1986): "The powers of association" i Law, J. (eds.): *"Power, Action and Belief. A New Sociology of Knowledge?"*. Routledge & Kegan Paul plc.

Latour, B. (1991): "Technology is society made durable" i Law, J. (eds.): *"A Sociology of Monsters: Essays on Power, Technology and Domination"*. Routledge.

Latour, B. (1999): "On recalling ANT" i Law, J. & Hassard, J. (eds.): *"Actor Network Theory and after"*. Blackwell Publishers.

Latour, B. (2005): *"En ny sociologi for et nyt samfund. Introduktion til Aktør-Netværk-Teori"*. Akademisk Forlag.

Madsen, M. (2015): "At gøre sig relevant – perspektiver på humanistiske dimittenders arbejdsmarkedsrelevans" i *Dansk Pædagogisk Tidsskrift* 2015, nr. 2, maj.

Nielsen, G. B. (2010): *"Student Figures in Friction. Explorations into Danish University Reform and Shifting Forms of Student Participation"*. Department of Pedagogy, The Danish School of Education, Aarhus University.

Nielsen, G. B. (2011): "Peopling Policy: On Conflicting Subjectivities of Fee-Paying Students" in Shore, C., Wright, S. & Però, D. (eds.): *"Policy Worlds. Anthropology and the Analysis of Contemporary Power"*. Berghahn Books.

Nielsen, S. C. (2014): *"Ingen unge må ende som stud. ubrugelig. Videregående uddannelser er nødt til at forholde sig mere til arbejdsmarkedet"*. Bragt i Politiken d. 24. september 2014.

<http://ufm.dk/minister-og-ministerium/ministeren/artikler-og-indlaeg/2014/vi-kan-ikke-vaere-bekendt-at-uddanne-til-arbejdsloshed> (besøgt 4. januar 2015).

Produktivitetskommissionen (2013): *"Uddannelse og innovation. Analyserapport 4"*.

<http://produktivitetskommissionen.dk/media/159656/Analyserapport%204,%20Uddannelse%20og%20innovation%20%28web%29.pdf> (besøgt 4. januar 2015).

Sarauw, L. L. (2011): *"Kompetencebegrebet og andre stiløvelser: Fortællinger om uddannelsesudviklingen på de danske universiteter efter universitetsloven 2003"*, Afdeling for Pædagogik, Københavns Universitet.

Shore, C. & Wright, S. (1997): "Policy: A new field of anthropology" in *"Anthropology of Policy. Critical perspectives on governance and power"*. Routledge.

Shore, C. & Wright, S. (2011): "Conceptualising Policy: Technologies of Governance and the Politics of Visibility" in Shore, C., Wright, S. & Però, D. (eds.): *"Policy Worlds. Anthropology and the Analysis of Contemporary Power"*. Berghahn Books.

Tomlinson, M. (2012): "Graduate Employability: A Review of Conceptual and Empirical Themes" in *Higher Education Policy*, 2012, 25, 407-431.

Uddannelses- og Forskningsministeriet (2014): *"Notat. Tabeller med fordeling af dimensionering"*. <http://ufm.dk/uddannelse-og-institutioner/politiske-indsatsomrader/dimensionering/tabeller-med-fordeling-af-dimensionering.pdf>

Kvalitetsudvalget (2014): *"Nye veje. Fremtidens videregående uddannelsessystem. Analyserapport"*. Udvalget for kvalitet og relevans. http://ufm.dk/publikationer/2014/nye-veje/nye_veje_analyserapport_web.pdf (besøgt 4. januar 2015).

-